

pa vendar pridelk ostudijo, in mu vrednost znižajo. Zoper bolezen hmelja ni pomoči v človeških rokah je popolnoma odverniti. Nar boljši pomoč je kak močen piš, da uši na tla otrese, po tem pa hud naliv, da jih v tla zabije in še na perju ostale z nesnago gori puščeno izpere in te merčese z zarodom vred pomori. Po taki odpravi nadležnih merčesov se hmelj spet oživi, in že tisto leto obilen pridelk donša.

Še druge drevesne uši pridejo, če jim je vreme všeč, na hmeljne šterške, jih poluknjajo, da vsi platički razpadajo. Tej bolezni je treba s tem v okom priti, da se šterški — zreli ali nezreli — nagloma poberejo in posušijo. Imajo malo moke v sebi, so nižji vrednosti, pa vendar boljši kot nič. Ta bolezen se kliče požrežba (Frass).

Huda suša ali vročina, pa tudi mraz ali dolgo terpeče deževje v jeseni o času zorjenja šterškov napravijo, da šterški zbolijo, namesto hmeljove moke in smole zadefovati, rudečkasti prihajajo in odcepiti začnejo. To bolezen imenujejo lisico.

Lisici se pridelek otme na enako vižo kot riji ali drevesnim ušim. (Dalje sledi.)

O zadevah poslov.

(Konec.)

Kako hočemo tedaj dobre posle imeti, ako jim je v službah tolika prilžnost dana, pohujšati se in se mnogih nepak naučiti! Kako se more od posla tirjati, da bi on postrežin, molčljiv, zvest, pohleven, zadovoljin in poterpežljiv bil, ako v toliko hišah ravno vse nasprotno najde? Star pregovor že pravi: „kakor gospodar, tako služabnik“, in ti pregovor se, žalibog, le preveč poterduje.

Naj bo tedaj poselska postava še tako dobra, bo sama le malo zdala, ker zleg, kakor smo sedaj razložili, če ne ravno vselej, vendar večidel kje drugod leži, kakor ga navadno išemo.

Bodimo sami drugači, in tudi posli bojo boljši, katerim je naše obnašanje izgled!

Res je scer, da tudi pri hvale vrednih gospodarjih in gospodinjah se najdejo slabi posli, ki so že sami po sebi, po slabi izreji od mladih nog popačeni, ali taki, ki so se v prejšnjih službah popačili, ali pa med tem, ko niso službe imeli. Pervemu vzroku zamore le bolji izreja mladine, drugemu pa poboljšanje gospodarjev in gospodinj izdatno v okom priti; zraven tega zamore še le poselska postava kaj koristiti. Obojno pa se ne da v enem hipu doveršiti; zdravila, ki segajo v korenino bolezni (Radical-Curen), hasnijo vedno le počasi.

Kako bi se pa dala tista spačenost poslov odvrčati, ki se prime poslov v mestih med tem ko nimajo službe, čem v sledečem nasvetovati.

Po naših mislih bi kaj koristno bilo, ako bi se zlasti v večih mestih ena hiša po gosposki odkazala, v kateri vsi posli ženskega spola, ki iz dežele pridejo in vsi tisti, kateri so brez službe, bi mogli tu noč in dan prebivati in tu službe čakati, namest da toliko nevrednih babúr se s takimi rečmi pečá in posameznim ubežišče in prebivališče dajé, kjer se posli v tolikih rečeh pokvarijo. Takih hiš smo v mnogih deželah več vidili in njih korist in dobroto spoznali, ker policijska vradnija nad takimi hišami lože čuje, in se oskerbstvo vedno le poštenim mestjankam izročuje. V taki hiši imajo posli živež in prebivališče po ceni od policije pregledani in poterjeni; noben posel ne smé brez dela biti, ker vsakemu je po svoji moči in vednosti delo naukazano, za katero tudi plačilo dobiva. Posamem ne smé nobedin hiše zapustiti,

le več skup jih smé z dovoljenjem varhinje po dokončanem delu za eno uro na sprehod iti. Kdor posla potrebuje, ga mora le iz te hiše vzeti in v pričó varhinje s poslom pogodbo narediti, kar se v hišni zapisnik zaznamva. Po tem je gosposki lože razpartije med gospodarji in poslom razsojevati. Kdor iz službe gré in v mestu ostati hoče, mora prec v to hišo priti, in akoravno že kje drugod službo ima, morajo vendar pogodbe v hišni zapisnik zapisane biti.

To je pravi poselski red, kateri zasluži, da bi ga povsod vpeljali, in tako bi dospeli važno stopnjo k poboljšanju naših poslov, ker bi se nevarno potepanje in pokvara brezslužbnih poslov s tem overalo in se jim prilžnost jemala včasih na nesramno vižo se po prepovedanih kotih potikati in edin po družem se pohujšati.

Zna biti, da kdo poréce: to je lahko govoriti, pa teško izpeljati. Vem, da ni ravno lahko; če pa hočemo tistemu zlegu resno v okom priti, zavolj kterega se razlega tolikšen hrup po mestih in kmetih, se ni ostrašiti over in težav! Vse je mogoče, če se le hoče! Saj je že takih naprav po svetu dokaj!

Zna biti, da se bo komu taka družina brezslužbnih poslov smešna zdela. Takemu le pokažem na druge naprave, v kterih tudi po več ljudi enega namená in opravila skupej živi in se skupej sprehaja. Rednost ni nikakor in nikodar smešna, čeravno se aboti in zijaalom smešna zdí!

Na vsako vižo pa se mora na tiste babúre ostro paziti, ktere, ko so same posli bile in se služb naveličale, so se zdaj v kakošno izbico v pokoj vsedle in se velikokrat le s tem preživé, da posle po hišah ponujajo in jih tudi večkrat zvodijo. Takim, če niso skoz in skoz poštene znane, se mora njih rokodelstvo zatreti, ako hočemo boljši posle imeti, ker take babúre slabim poslom narveči potuho dajejo, in včasih clo, kar so posli vkradli, skrivajo in prodajajo; take stanišča so večkrat pravi berlogi za malopridne posle.

Al še enkrat rečemo: bodimo sami drugači in tudi posli bojo boljši! Dobri izgledi poboljšajo tudi razuzdanega človeka. Kdor se pa ne dá poboljšati, naj se v delavšnici učí drugo pesem peti!

Zna biti, da smo se komu zamerili s tem, kar smo odkritoserčno govorili. Al zamera gor zamera dol, — naj nam kdo dokaže, da nism o resnice govorili? Bk.

Koderčija in mletvina.

Glad je kej čuden kuhar, — on ume hrano tako pripraviti, da je brez zabele in brez solí vendar okusna. O polajšanju solne cene še zmira milo upamo. Kakošna se bo nam za zabelo godila? To sam Bog vé; zakaj tudi v tej reči se svet obrača, pa za nektere njegove prebivavce kej nevgodno! Dokler se je podzemljic (krompirja) pridelovalo, je Ložka, Potoška in Bloška okolica dokaj opitanih prascev v Terst poprodala; pretečeno leto so pa še nekeri odtod za svojo hišno rabo šep (slanino) v Terstu kupovali! Scer se pri kakšnemu mlinarju še najde, drugod pa pri kmetih je tukej debel prasec skorej bela vrana.

Več vasí je že tu, kjer čez zimo ni v svinjaku kermaka. Pomladi prascarji iz Dolenskega, Štajarskega in Horvaškega cele jate prascev priženejo, ki jih po jako visoki ceni in tudi na brado poprodajo. Kaj pa je kupčija na brado? bi tisti naj umevniši povedal, ki je primoran se ž njo pečati. Medlo svinče na brado kupiti, se pravi, ga čez leto pridno rediti, da se vendar v jeseni, ako se pitano po sreči prodá, prascar odrája. To se pravi kmetovati, da je gorjé! Svénška kupčija tedaj na brado že več let gerdo kmetu guli brado.

Pa tudi neke pijavke v zdanjih siromaških okoljstvih dovolj zlega napravijo. Pa to niso pijavke tiste baže,

ki jih Lahri na vozičkih z oslovsko vprego iz Karlovca vozijo, kjer jih na desni strani Kope po močvirju na mirnike naberejo.

Te pijavke s svojim serkanjem so za človeški rod prave dobrotnice; one marskteremu bolniku k zdravju pripomorejo. Druge pijavke pa, ki v mlakah in močvirju ne živé, se le poleg tekočih vodá in bistrih potokov znajdejo; in ako one životvorno moč, kamorkoli si bodi, krivično in prenezmerno slabijo, je njih škodljivo moč treba v prid človeške družbe omejiti in zmanjšati. Čez take pijavke, ki jih je treba natanjko poznati, v nerodovitnih letih posebno reveži pogostama zdihujejo.

V „Novicah“ 26. svečana se bere: Turšica v Ljubljani mernik 1 gold. 40 kr. Al preden siromak svoj skerčen želodec s turšičnim močnikom nekoliko vmiri, že mirnik turšice blizo 4 gold. veljá. Predragi bravec, se li zavzameš? Al dovoli mi, to reč nekoliko razjasniti.

Nekteri že več let, kar pred ni navadno bilo, morajo živež za svojo družino kupovati, in so tako v dolgove se zakopali, da bi pridelk dvéh rodovitnih let, če bi se oni z družino vred po medvedovsko zalizali, komaj zmogel, nekoliko upnikov otresti. Če še tako reven človek mora vsak dan vendar koliko toliko hrane imeti, in ker dostikrat ni nikakoršnega zaslužka, on hribe in doline preleta, da kaj za žito na posodo dobí. Nekteri, ki revežu posojujejo, so pa tako brezvestni, da za posojeno jajce hočejo kokoš imeti, kar tudi siromak privoli, kajti sila kola lomi!

Potem ko siromak jezik in peté si obilno nabrusi, on otovoren s polno vrečo žita v mlin prihrope. Nekteremu mlinarju pa je malo mar mlin v dobrem redu imeti, nekteri se pa tudi na-nj malo bolje kot zajic na boben zastopi; le kar merico ali mletvino vtiče, tûmojster skaza vsakterega pravega mojstra prekosi, zakaj on čertino ali pa še skorej polovico za mlevšino po baše. In krivični mlinarji so tiste škodljive pijavke, ki se jih je treba čuvati. — Ako tedaj krivične obresti, krivično merico in zamudne pota v račun vzamemo, je vsakteremu razvidno kot beli dan: kako visoka je žitna cena za reveža!

Marsikdo bi znal rêči: Zakaj se pa tisti, ki se mu taka škoda godí, ne pritoži? On scer okrog zdihuje, živo popisuje mlinarja, al tožba, kjer vest spi, malo dobí. Sto zgovorov bo mlinar povedal, in poslednjič se še priduševal, da je on vés pravičen, da se nikdar še nihče ni zoper njega pritožil. Za odškodovanje bi torej poškodovanimel prazne pota in hudo mlinarjevo zamero.

Kdo drugi bi znal svetovati, da je treba se tacega mlinarja ogniti. Al včasí je kej nepiročno družega mlinarja iskati; pogostoma se pa tudi tako godí, kakor Latinec pravi: „Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim“, ali po našem bi menda bilo: „Kdor medvedu vbeži, v risove kremplje prileti“.

Na Koroškem, saj v nekterih krajih, kakor je pisavca nek poštenjak zagotovil, je že stara navada, ki je tudi v naši sosedni Čubranski okrajni vpeljana, da mlinar vreče na vago v mlin sprejmlje, in jih spet na vago odrajuje, potem ko pravično mlevšino ali merico, kakor jo vsaki lahko prerajta, sebi priderži.

Al bi ne bila vaga tudi pri naših mlinarjih priporočevati zoper krivice in tudi za povišanje obertništva?

Naj bi predstojniki, kterih dolžnost je za srečo podložnih skerbeti, kolikor oni zamorejo, blagovolili zapovedati in očitno razglasiti: da naj mlinar žito na vago prejme, in naj zopet na vago toliko menj moke, kolikor se je na mlevšino pustí, odraja. Koliko se pri dobro vredjenih mlinih od 5, 10, 20, 30 itd. liber (funtov) smé na mlevšino pustiti, bi moralo natanjko določeno biti. Tudi tista voda, s katero se nektero žito v mlini porosi, gré po svoji teži v račun.

Mlinar po vagi prejme žito in ga kot svojo lastnjo čuva, in ne bo lahko le zernice po zanikarnosti podzlo šlo. Miši, kokoši in druge grabljive roke ga ne bodo lahko dosegle, ki imajo pogostoma dosihmal v škodo tistega, ki v mlin prinese, do njega vglajeno pot.

Tehtnica (vaga) bi torej množino krivic, na ktere celó mlinarji ne porajtajo, zaterla.

Natanjko in očitno odločena merica bo pa tudi zanikerne mlinarje spredramila za boljši mline skerbeti. Dokler brezvestni mlinar smé z mlevšino poljubno ravnati, mu slabi mlin vést tolaži, ker on pri merici na dolgost časa gleda, ne pa na to: koliko in kako je zmlel. Če je pa merica postavna, bo mlinar lahko spoznal, da on le z dobrim mlinom zamore napredovati. In tako bo obertništvo tudi v tej reči tiste, ki prinašajo mlet, osrečilo.

Pisavec pa tega iz zabavljivosti ne piše, ampak iz gol dobrega namena, da bi se v tej reči tolikanj škodljive napčnosti zaterle. Tudi on misli, da ga pošteni mlinarji, ki morejo ž njim v tej reči ene misli biti, ne bodo pisano gledali; tisti pa, ki so bili svojo vést na kljuko obesili, kjer se je zaprašila, naj jo v svoj naj večji dobiček lepo očistijo, in tudi oni mu bodo gotovo hvaležni!

Križnogorski.

Starozgodovinski pomenki.

Rasložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ravno na takšni način, kakor so sévni Slavjani božanstvo luči in svetlobe častili, so tudi norički, kar nam poterdí sledeči rimski napis:

M. COCCEO SVETVEDI FIL. QVINCTO
ET BACA VCVCVNI TOGIONIS
F. V. F.

(Eichhorns Beitr. I. 62.)

Tukaj najdemo imena Svetved, Baca, Ucucun in Togion, ktera vsa v Svetovitovo častje spadajo. Hočemo jih po redu razložiti.

Cocceus se izpelja od slovenske besede koč, die Hüfte; to ime najdemo na gornjoštajarskih kamnih še s sanskritskim pomenom „CAIXV“¹⁾, od sanskritske besede „kuksas“, koč, kuk, die Hüfte, in na koroških kamnih v latinsko prestavljeno „Coxius“ in „Coxia“²⁾.

Obitelji (rodovini) Koče in Koks še živite na Štajarskem. Lepšega slovenskega imena pa slovenski starinoslovec nemore najti, kakor je Svetvéd, der heilige Wissener. Že Saxo Grammaticus (XIV. pag. 320) piše: „In dextera (Svantevitus) cornu vario metalli genere excultum gestabat, quod sacerdos sacrorum ejus peritus annuatim mero perfundere consueverat ex ipso liquoris habitu sequentis anni copias prospecturus“. Tako vidimo, da je Svetovid prorokovanja daval (*Oracula edens, Helmold II. 12.*), zato je imel priime Svetvéd. Podoba rodovitnosti pa je bila pri Indiancih krava (vacca, na našem napisu stoji Baca, kar ne sme motiti nikogar, saj tudi najdemo pisano birrago³⁾ namesto virago), posvečena žival boginje Bhavany, kakor Paullin (*Systema pag. 199.*) piše: „Vacca magnum Indiae numen Deae Bhavani est sacra foecunditatis symbolum. Indorum tanta in vaccam religio est, ut morti adjiciatur ille, qui vaccam interficit“. Pa naj niko ne misli, da Indianec čast kravi skazuje, marveč boginji Bhavany, kakor Wiese (*Indien I. 256*) lepo razlaga. Maloruski kolač „Korowaj“ (*glej: Hölterhoff I. pag. 316, in Rakowiecki Pravda ruska I. 34*) še svetlo opomeni, da je tudi pri severnih Slavjanih krava Bhavany Maje — Babe Mare v časti bila.

¹⁾ Muhar Gesch. d. Steierm. I. 387. — ²⁾ Anherhschhofen Gesch. Kärnt. IV. — ³⁾ Muhar Gesch. d. Steierm. I. 383.